

УДК 94(477–25):[378.4+644.3]“18”

Шемета Ю. М.кандидат історичних наук, доцент, доцент
кафедри давньої та нової історії України, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), jumas@i.ua**ОСВІТЛЕННЯ В ІМПЕРАТОРСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
Св. Володимира (1830–ті – початок 1860–х рр.)**

Розглянуто освітлення Імператорського Університету Св. Володимира 1830–1860-х рр. з метою показати малодосліджений аспект історії повсякдення. Застосовано загальні методи історичного дослідження: історичний, аналізу, класифікації, а також прикладні: хронологічний, логічний, порівняльний та ін. З'ясовано, що освітлення відіграло важливу роль у забезпеченні навчального процесу і побутових потреб університету студентства; основними засобами забезпечення світла були свічі та олійні лампи, а джерелом пального – жири тваринного і рослинного походження; використання новітніх приладів не спостерігалось. Щорічно університет витрачав на освітлення понад 900 пудів (14 тон) свічок та олії.

Ключові слова: Імператорський Університет Св. Володимира, історія освітлення, свічка, олійна лампа, люстра, ліхтар, студенти.

Серед сучасних досліджень минулого поважне місце займає вивчення історії побуту як складової історії повсякдення. Однією з його складових є світло і освітлення, адже без нього неможливим було би повноцінне існування інтелектуальної спільноти. Штучне освітлення продовжило день людини, дало змогу покращити його побут, розвивати освіту, науку і виробничі потужності. Університет Св. Володимира від початку існування став визначним науково–культурним центром і, свого роду, візитною карткою міської цивілізації в українських землях. З огляду на це цікавим є досвід використання у ньому освітніх приладів, частина з яких пережила століття і не втрачає актуальності.

Проблематика освітлювальних приладів нараховує низку загальних праць, у більшості з яких вона розглядається як складова декоративно–прикладного мистецтва [19]; наявні роботи, присвячені історії освітлювальної техніки [18], університету, в тому числі, різним сторонам його побуту [20], проте узагальнюючої роботи з питань штучного світла, немає. Тому у статті буде здійснена спроба нарису освітлення в Університеті Св. Володимира від заснування навчального закладу до 1863 р., тобто, у початковий період його буття, який збігається з часом використання найтрадиційніших засобів освітлення. У другій половині століття настає епоха газових, нафтових, електричних ламп. При цьому автор усвідомлює, що інформація є неповною, а тому існують перспективи уточнень і глибших досліджень теми.

Свічки, свічники

Найпоширенішим джерелом світла у першій половині XIX ст. була свічка.

Свічки були дорогі – воскові, які використовувались не так часто, переважно, для культових потреб, і сальні. Останні виготовлялись, здебільшого, з яловичого або баранячого жиру, мали не дуже приємних запах і давали багато кіптяви. Це обумовлювало щорічну побілку стін і стель. Згодом заклад почав закуповувати стеаринові свічки, які були дорожчими за сальні удвічі (11 руб. 80 коп. за пуд), але небагато – лише 2 пуди [6, арк. 3–3зв].

У 1830–50–ті рр. пуд (близько 16 кг) воскових свічок у Києві коштував в середньому по 20 руб за пуд, сальних – 4 руб. 50 коп. [17, с. 24] (для порівняння – на харчування одного студента відводилось 14 коп. на добу),

проте університету через публічні торги вдавалось купувати їх за нижчими цінами.

Кількість свічок розраховувалась відповідно до кількості студентів, часу занять і пори року. Наприклад, на 1844 р. для університету потрібно було від 314 пудів 33 фунтів до 323 пудів $6\frac{2}{5}$ фунтів сальних свічок, які горіли би світло і не текли [2, арк. 2, 10].

Для утримання інституту казеннокоштных студентів (студенти, які перебували на повному державному утриманні (далі – ІКС) з 1 вересня 1847 до 15 лютого 1848 р., тобто, на 167 днів щодня для 138 студентів передбачалось 138 свічок, 4 свічки для ватерклозів, 2 в умивальню, 6 у їдальню, 8 для нічників, 1 на кухню, а загалом – 159 свічок (165 пудів $38\frac{1}{4}$ фунтів), надалі на один день призначалось $\frac{1}{2}$ свічки, а зі збільшенням світлового дня та присутністю студентів у навчальному закладі їх потрібно було ще менше: з 15 лютого по 1 травня, тобто, на 75 днів на кожен по 78 свічок (29 пудів 10 фунтів), з 1 травня по 10 червня на 40 днів по 70 свічок на кожен день або 14 пудів, з 10 червня по 22 липня на 42 дні по 15 (3 пуди 6 фунтів), з 22 липня по 1 вересня на 41 день по 70 свічок (14 пудів 14 фунтів), загалом – 226 пудів $28\frac{1}{4}$ фунтів по 3 руб. 75 коп. за пуд (850 руб. 14 коп.) [3, арк. 21–22].

Забезпечення світлом 60 недостатніх студентів (перебували на частковому утриманні держави або благодійних коштів) обходилося у 1850/51 рр. з 1 січня по 15 лютого і з 1 вересня по 1 січня на кожного по свічці, а на ті самі 167 днів – 50 пудів 16 фунтів, з 16 лютого по 1 травня і з 21 червня по 1 вересня на 117 днів по 30 свічок на добу – 17 пудів 22 фунти, з 1 травня по 10 червня на 40 днів по $10\frac{1}{2}$ свічок на добу – 2 пуди 4 фунти, з 10 червня по 21 липня на 41 день – по 3 свічі на добу – $24\frac{3}{5}$ фунти. На відміну від ІКС, на технічні потреби тут кількість свічок розраховувалась окремо на 180 днів: в їдальню по 3 свічі на добу (2 пуди 28 фунтів), у спальні і нічники – по 6 свічок на добу (5 пудів 16 фунтів), в лакейську і для освітлення санітарних кімнат – по 4 на добу (3 пуди 24 фунти), всього – 82 пуди $14\frac{3}{5}$ фунтів, за кожен пуд по 4 руб. на загальну суму 329 руб. 46 коп. Подібні норми зберігались у закладі для утримання недостатніх студентів і на початку 1860–х, змінилися лише ціни: тепер пуд свічок коштував 5 руб. 65 коп. [6, арк. 2зв] Докладні розрахунки кількості свічок відповідно до сезону свідчать про важливість питання освітлення і контролю коштів витрат на нього, як, власне, і розрахунки кількості олії для ламп, наведені нижче, що цілком зрозуміло, адже навчання без світла у більшості місяців було неможливим.

Свічками користувалися різноманітні технічні служби навчального закладу, наприклад такі: “для машиніста на потреби водогону”. Їх використовували у канцелярії, професорській кімнаті, у коридорах для нічного караулу, кімнатах службовців, біля печей і насосів, коли в них накачували воду, для запалювання ламп по коридорах тощо. Згодом їх замінили лампи [9, арк. 21зв].

Свічки, звісно ж, розташовувалися в свічниках. За типами у першій половині XIX ст. свічники поділялись на традиційні односвічкові, канделябри (на кілька свічок), за видами – настільні, настінні, підлогові, шандали (важкі свічники), дзеркальні або з редуктором (начищеною опуклою пластиною дзеркального типу, яка

розташовувалась між стіною і свічкою/лампою для кращого освітлення) тощо. Були настінні свічники типу бра. Свічник складався з підставки-основи, стрижня-стояка, чашечки для воску, що стікав, і патрона [19, с. 45–51]. Припускаємо, що більшість їх була присутня в освітленні різних приміщень університету. У переліку цін на товари у Києві, переданому університету, свічник настінний дзеркальний у 1835 р. коштував 2 руб. 25 коп. [1, арк. 76зв].

Їх ставили на кожен обідній стіл, надавали у розпорядження кожного казеннокоштного студента для користування в кімнатах. Свічники могли використовуватися і в аудиторіях, приміром, на столах у студентів-медиків.

Виготовлялись вони з червоної або жовтої міді (у 1849 р. для будинку, в якому проживало 60 недостатніх студентів, перших було 20, других – 31), станом на 1859–1860 рр. у розпорядженні ІКС знаходилося 170 свічників з червоної міді і з ними не поспішали прощатися після ліквідації інституту – здали лише 60, і це при тому, що згодом мали отримати їх назад, адже одразу після ліквідованого інституту колишні його мешканці отримали частину майна, до складу якого обов'язково входив свічник. Свічники часом ламались і не схоже, щоб їх часто ремонтували: коли ліквідовували ІКС, всі 7 їх з ідальні, придбаних ще у 1835 р., були несправними.

Для загального використання у кімнатах призначалися нічники. Наприкінці 50–х рр. у розпорядженні студентства їх було 8 [11, арк. 34; 5, арк. 3–3зв, 14]. Спершу нічники були схожі на маленькі свічники на блюдці-підставці з ручкою збоку, згодом на підставку могли прилаштувати ємність для олії і абажур у вигляді скляної вази або паперовий [15, арк. 32зв–33; 23, с. 49], іноді вони виготовлялись у вигляді ліхтаря і призначались для освітлення вулиці.

Щипці для зняття нагару зі свічок могли мати різну форму: як, власне, щипців, так і подібних до ножиців, з округлими щитками на кінцях, або з одним коротшим лезом, внутрішній край якого мав перпендикулярну пластину, друге, довше лезо, мало коробочку, розташовану на ньому і навпроти пластини другого леза. У першій половині XIX ст. була розповсюджена саме описана вище форма (рис. 1). Для щипців існували спеціальні лоточки, часто закупувався весь комплект повністю: свічники, свічки, щипці, лоточки для них, проте їхня кількість не обов'язково мала збігатися: так, на 51 свічник будинку недостатніх студентів у 1849 р. було 60 щипців [12, арк. 12, 14зв–15]. Гасили свічки з допомогою ковпачка-дзвіночка на довгій паличці.

Лампи

Олійна лампа, застосовувана повсюдно у першій половині XIX ст., була досягненням винахідників Ф. Арганта (1750–1803) та А. Кінкета (1745–1803), кінця XVIII ст. Винахід полягав у тому, що резервуар для палива розміщувався вище пальника і з'єднувався з ним трубою, це дало змогу регулювати гніт, згодом на пальник поставили скляний циліндр, що збільшувало притік повітря до вогню і давало яскраве світло. Пальник лампи, яка кріпилась на стіну, міг бути один (тоді лампа називалась одноріжковою), або більше (рис. 2). Між резервуаром і пальником могли розміщувати редуктор. Люстри з олійним паливом нагадували свічні,

але у них замість стрижня, яким вона чіплялась до стелі, розміщувався резервуар з олією, від нього йшли трубки-рамена до пальника (у свічкової люстри це були свічкові чашечки), до них чіплялось кріплення, з допомогою якого люстру підвішували до стелі (рис. 3).

У 1844 р. в кімнатах, призначених для занять казеннокоштных студентів, вирішили замінити сальні свічки на настінні олійні лампи, але постійно використовувати їх можна було лише ввечері до 10–ї години, в окремих випадках – до 11–ї, кому дозволяли займатися після вечірньої молитви. Цікаво, що сумління студенти прокидалися і починали вчитися іноді з 4–ї ранку, і для цього, звісно ж, теж потрібно було світло. Було підраховано кількість столів у 10 кімнатах для занять і було вирішено повісити відповідну кількість ламп (41), разом з лампами в кімнатах недостатніх студентів їх мало бути 60. Але, схоже, що згодом керівництво університету відмовилося від задуму і повернулось до освітлення свічками [15, арк. 1–6].

Для різних потреб у 1844 р. використовувались сальні свічки першого сорту – 49 пудів 16 фунтів по 3 руб. 69 коп. за пуд [14, арк. 24]. Лампової і конопляної олії для всіх потреб на цей же рік мало бути вдвічі більше – 126 пудів [2, арк. 33].

Децю пізніше, у 1860–1862 рр., для освітлення лише аудиторій, в яких читались лекції і відбувались іспити увечері протягом 21 години на тиждень, на настінні і стельові (в документах вони називались висячими) лампи витрачалось 21 фунти на тиждень лампової олії, тобто, по фунту на годину, а на 7 місяців року – 14 пудів 28 фунтів по 5 руб. 80 коп. за пуд (85 руб. 26 коп.; оптові ціни доволі відчутно зросли у порівнянні з 1840–ми). Бібліотеку освітлювали з 5–ї до 9–ї години вечора. Коридори усіх чотирьох поверхів освітлювались конопляною олією з допомогою 14 одноріжкових ламп (згодом їх було 32). Такі лампи за вечір використовували $\frac{3}{4}$ фунта, за 7 місяців – 74 пуда $32\frac{1}{2}$ фунта олії. Ще 5 ламп знаходились в коридорах клінічних інститутів і споживали 5 пудів $27\frac{1}{2}$ фунта олії, загалом для коридорів – 80 пудів 20 фунтів на 450 руб. 80 коп. з розрахунку 5 руб. 60 коп. за пуд. Отже, при освітленні коридорів та аудиторій сальні свічки не використовувались [9, арк. 21зв; 7, арк. 7зв].

Загальна кількість стінних і стельових ламп невідома і могла в різних час змінюватись або залежала від обставин конкретного часу. Так, у двоповерховому будинку, призначеному для утримання недостатніх студентів стельових ламп було 3, стільки ж – жерстяних нічників [11, арк. 43зв].

Для ламп окремо закупувався гніт – т.зв. “світільня” з бавовни двох сортів – пряденої і тканій [21, с. 565; 7, арк. 3–3зв].

В якості “лампової” олії в документах того часу називалась перероблена конопляна [22, с. 1152–1153], ймовірно, вона проходила процес додаткового очищення, можливо, застосовувались інші види дешевих олій. Т.зв. “дерев'яна” (оливкова низьких сортів), найкраща, яка чаділа найменше, олія використовувалась не всюди (наприклад, в астрономічній обсерваторії), оскільки була порівняно дорогою – понад 10 руб. за пуд. Ламповою олією, яку наливали у настінні і стельові лампи, освітлювали як аудиторії, так і залу, де навчали танцям. Вона була дорожчою і коштувала 5 руб за пуд, коноп-

ляна, якою освітлювали коридори – 3 руб. 60 коп. за пуд (ціни 1857 р. [4, арк. 3–4]).

Ліхтарі

Ліхтарі цього часу склалися з пального на підставці і коробка зі скла і жерсті, і були, переважно, прямокутними чотирьохсторонніми. Скло розміщувалося з однієї чи трьох сторін (великі настінні для ганку, таких було 4 в приміщенні для студентів-медиків), або з усіх – ними освітлювали коридори. Інші ліхтарі, що згадуються в документах, вочевидь, призначались для співробітників університету. Використовувались у них як свічки, так і конопляна олія. Наприкінці 50–х рр. в ІКС таких ліхтарів було 2 [5, арк. 63в].

Люмінація

У першій половині XIX ст. в імперії дотримувалися офіційного звичаю прикрашати світлом будинки під час святкових чи урочистих подій і днів.

Відповідно до нього на стінах будинків або на відстані до півтора метрів від них встановлювалися т.зв. “плошки”, що нагадували каганці і становили собою ємність–миску, в яку наливався жир і вставлявся гніт. Іноді замість мисок використовувались стаканчики – пляшечки з салом. Їх можна було розвішувати на воротах і у вигляді гірлянд [16, с. 88], але, ймовірно, для потреб університету використовувались саме мисочки. Подібні смолоскипи, які несли функцію не так освітлення, як демонстрацію вірнопідданості, прикрашали наймані університетом у мешканців Києва будинки у 1830–40–х рр. Коштувало таке задоволення у 1839 р. 303 руб. для одного будинку [8, арк. 9, 13; 11, арк. 12], а мисочка чи стаканчик з салом у 1835 р. – 20 коп.

До чиїх обов’язків входило запалювання і гасіння свічок і ламп і як це робилося? Однозначної відповіді документи не надають. Можливо, у кожному з приміщень це було по-різному. За документами 1846 р. освітлення кімнат доручалось, разом із завідуванням умивальною, бриттям борід і стрижкою волосся, циркульнику [3, арк. 13зв]. Проте час від часу згадуються спеціальна обслуга: так, у 1847 р. для освітлення будівлі університету лампами наймали 2–х людей, для запалювання ліхтарів і чистки відхожих місць на 2 і 3 поверсі – також 2 [10, арк. 48–48зв]. 15–м лакеям при ІКС у 1858 р. доручалось не лише чистити одяг і взуття, але й підсвічники. У 1860 р. існувала окрема посада лампівника, який отримував 102 р. на рік. Лампи, як і свічки, вимагали ремонту: у 1860 р. на лагодження шандалів, щипців, ламп і купівлю скла для ламп витрачалося 115 руб. 20 коп. [7, арк. 3–3зв].

Сірники в імперії почали використовувати у другій половині XIX ст. До того мали застосовувати старовинну техніку видобування вогню з допомогою кресала і труту. Вогонь міг підтримуватись у будь-якому з приміщень чи приладів, звідки об нього запалювали свічку, яку використовували у якості запальнички для коридорних і аудиторних ламп.

Упродовж 1830–х – початку 1860–х рр. університет продовжував виконувати функцію провідного навчального центру міста, важливого роботодавця і провідника новітніх ідей та досягнень. Питання штучного світла відіграло у його життя не останню роль, оскільки створювало умови для навчання і, власне, науки. Забезпечувала цю потребу низка технічних засобів, таких, як

свічка і лампа. Свічка використовувалась, здебільшого, у свічниках, нею освітлювались кімнати для занять студентів та їхні спальні, технічні і санітарні приміщення. Її місце в аудиторіях та коридорах навчального закладу зайняла олійна лампа, як настінна, так і стельова, вона ж витіснила свічку з майже усюди, крім студентських кімнат. Інші види світильників (ліхтарі, плошки) відігравали допоміжну роль. Не знайдено поки інформацію про використання свічкових люстр в аудиторіях, проте можна припустити, що на початковому етапі вони могли використовуватися. Від якості освітлення залежав навчальний і науковий процеси, тому джерело світла (олія) диференціювалося за видами. Витрати на свічки становили важливу частину бюджету закладу, вони ретельно обраховувались. Проте наявні на той час засоби освітлення створювали, очевидно, недостатньо світла і певні проблеми санітарного плану через кіптяву, що, в свою чергу, вимагало періодичних ремонтів. Цікавим є те, що, на відміну від використання найновітніших доступних на той час досягнень при будівництві і обладнання приміщення університету (водогін, каналізація) питання прогресу освітлювальних приладів буксувало, тому що з початку XIX ст. майже всюди намагалися використовувати альтернативні джерела світла, за середини – газові лампи, винайдені у Львові у 1853 р., але відомостей про їхнє застосування до початку 1860–х рр. у документах не зустрічається, і навчальний заклад залишався острівцем традиційності зі своїми свічками та олійними лампами.

Рис. 1. Щипці для зняття нагару [24]

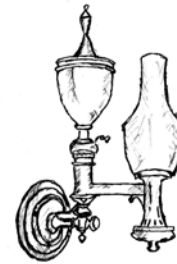

Рис. 2. Настінна олійна лампа [25]

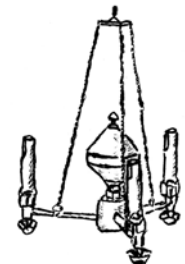

Рис. 3. Стельова олійна лампа [26]

Список використаних джерел

1. Державний архів м. Києва. – Ф. 16. – Оп. 370. – Спр. 113.
2. Там само. – Оп. 380. – Спр. 235.
3. Там само. – Оп. 381. – Спр. 194.
4. Там само. – Оп. 392. – Спр. 231.
5. Там само. – Оп. 394. – Спр. 46.
6. Там само. – Оп. 395. – Спр. 86.
7. Там само. – Оп. 395. – Спр. 93.
8. Там само. – Оп. 465. – Спр. 1993.
9. Там само. – Оп. 465. – Спр. 2207.
10. Там само. – Оп. 465. – Спр. 69.
11. Там само. – Оп. 478. – Спр. 196.
12. Там само. – Оп. 478. – Спр. 29.
13. Там само. – Оп. 478. – Спр. 52.
14. Там само. – Ф. 241. – Оп. 1. – Спр. 36.
15. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 707. – Оп. 87. – Спр. 125а.
16. Бокова В. М. Повседневная жизнь Москвы в XIX веке. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 128 с. – Режим доступу: <http://www.litmir.net/br/?b=191250&p=88>
17. [Ведомости о ценах на товары в г. Киеве] // Киев. губ. ведомости. Прибавление. – 1850. – № 3. – 21 янв. – С. 22–25.

18. Дамский А. И. Осветительная арматура. – М.: Акад. архит. СССР, 1947. – 133 с.

19. Маркович М. Й. Українські художні світильники XVI–XX ст. в контексті європейського мистецтва освітлювальних приладів: історія, типологія, художні особливості: дис. ... канд. мистецтвознавства / НАН України. Ін-т народознавства. – Л., 2006. – 160 л.

20. Нариси з історії Університету Святого Володимира. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2009. – 223 с.

21. [О поставке товаров в порты Черноморского Адмиралтейства] // Киев. губерн. вед. – 1843. – № 23. – 4 июня. – С. 562–565.

22. [О поставке товаров в порты Черноморского Адмиралтейства] // Киев. губерн. вед. – 1843. – № 39. – 24 сент. – С. 1152–1153.

23. Осветительные приборы конца XVII – начала XX века в России: Каталог выставки. – Л.: Аврора, 1975. – 52 с.: ил.

24. Antique Brass Candle Wick Trimmer Snuffer Scissors. – Режим доступу: http://www.ebay.com/itm/Antique-Brass-Candle-Wick-Trimmer-Snuffer-Scissors/111389939017?_trksid

25. Clute E. Flashback: Lamps and Illuminants. – Режим доступу: <http://www.collectorsweekly.com/articles/lamps-and-illuminants>

26. Paradis J. [Letter]. – Режим доступу: <http://www.jptinsmith.com/news12.html>

References

1. Derzhavnyj arxiv m. Kyjeva. – F. 16. – Op. 370. – Spr. 113.
2. Tam samo. – Op. 381. – Spr. 194.
3. Tam samo. – Op. 392. – Spr. 231.
4. Tam samo. – Op. 394. – Spr. 46.
5. Tam samo. – Op. 395. – Spr. 86.
6. Tam samo. – Op. 395. – Spr. 93.
7. Tam samo. – Op. 465. – Spr. 1993.
8. Tam samo. – Op. 465. – Spr. 2207.
9. Tam samo. – Op. 465. – Spr. 69.
10. Tam samo. – Op. 478. – Spr. 196.
11. Tam samo. – Op. 478. – Spr. 29.
12. Tam samo. – Op. 478. – Spr. 52.
13. Tam samo. – Op. 380. – Spr. 235.
14. Tam samo. – F. 241. – Op. 1. – Spr. 36.
15. Centralnyj derzhavnyj istorychnyj arxiv Ukrayiny, m. Kyjiv. – F. 707. – Op. 87. – Spr. 125a.
16. Bokova V. M. Povsednevnaia zhyzn Moskvy v XIX veke. – M.: Molodaya gvardina, 2010. – 128 s. – Rezhym dostupu: <http://www.litmir.net/br/?b=191250&p=88>
17. [Vedomosti o cenax na tovary v g. Kyeve] // Kyev. gub. vedomosti. Pribavlenie. – 1850. – № 3. – 21 yanv. – S. 22–25.
18. Damskij A. Y. Osvetitel'naya armatura. – M.: Akad. arxit. SSSR, 1947. – 133 s.
19. Markovych M. J. Ukrayinski xudozhni svityl'nyky XVI–XX st. v konteksti yevropejskogo mystectva osvityvalnyx prykladiv: istorya, typologiya, xudozhni osoblyvosti: Dys. ... kand. mystectvoznavstva / NAN Ukrayiny. In-t narodoznavstva. – L., 2006. – 160 l.
20. Narysy z istoryi Universytetu Svyatogo Volodymyra. – K.: VPCz “Kyjiv. un-т”, 2009. – 223 s.
21. [О поставке товаров в порты Черноморского Адмиралтейства] // Киев. губерн. вед. – 1843. – № 23. – 4 iyunya. – S. 562–565.
22. [О поставке товаров в порты Черноморского Адмиралтейства] // Киев. губерн. вед. – 1843. – № 39. – 24 sent. – S. 1152–1153.
23. Osvetitelnye pribory konca XVII – nachala XX veka v Rosyiy: Katalog vystavki. – L.: Avrora, 1975. – 52 s.: il.
24. Antique Brass Candle Wick Trimmer Snuffer Scissors. – Rezhym dostupu: http://www.ebay.com/itm/Antique-Brass-Candle-Wick-Trimmer-Snuffer-Scissors/111389939017?_trksid
25. Clute E. Flashback: Lamps and Illuminants. – Rezhym dostupu: <http://www.collectorsweekly.com/articles/lamps-and-illuminants>
26. Paradis J. [Letter]. – Rezhym dostupu: <http://www.jptinsmith.com/news12.html>

Shemeta Y. M., Candidate of History Sciences, professor's assistant of the Department of Ancient and Modern History of Ukraine of the History Faculty Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kiev), jumas@i.ua

The lighting in St. Volodymyr Emperor's University (1830th – beginning of 1860th)

We consider the lighting of the Imperial University of St. Volodymyr's 1830–1860 to show unexplored aspect of the history of everyday life. The study used the

general methods of historical research, such as historical analysis and classification, as well as applied methods: chronological, logical, comparative and others. It was found out that lightning played a major role in the learning process and needs of students; basic means of providing lightning were candles and oil lamps as a source of fuel – fats of animal and vegetable origin; the use of new equipment was not observed and educational institution remained an island of traditionalism with. Every year for the lightning in various areas of the University it was spent about 900 pounds of candles and oil (14,400 kg and liters) but the lighting was not perfect.

Keywords: Imperial University of St. Vladimir, the history of lighting a candle, oil lamp, chandelier, lamp, lantern, students.

Шемета Ю. М., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры древней и новой истории Украины, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), jumas@i.ua

Освещение в Императорском университете Св. Владимира (1830-е – начало 1860-х гг.)

Рассмотрено освещение Императорского Университета Св. Владимира 1830–1860-х гг. с целью показать малоисследованный аспект истории повседневности. Применены общие методы исторического исследования: исторический, анализа, классификации, а также прикладные: хронологический, логический, сравнительный и др. Выяснено, что освещение играло важную роль в обеспечении учебного процесса и бытовых потребностей университета и студенчества; основными средствами обеспечения света были свечи и масляные лампы, а источником горючего – жиры животного и растительного происхождения; использования новейших приборов не наблюдалось. Ежегодно университет тратил на освещение свыше 900 пудов (14 тон) свечей и масла.

Ключевые слова: Императорский Университет Св. Владимира, история освещения, свеча, масляная лампа, люстра, фонарь, студенты.

* * *

УДК 94(477):355.322

Лиса М.
здобувач Центру дослідження українсько-польських відносин, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Україна, Львів), marichkalysa@mail.ru

Діяльність товариства “Взаїмна поміч Галицьких та Буковинських вчителів” напередодні Першої світової війни

Проаналізовано особливості створення товариства “Взаїмна поміч галицьких та буковинських вчителів”, охарактеризовано суспільно-політичні умови його діяльності, визначено коло найактивніших учасників організації, розкрито вплив товариства на українських педагогів та загалом суспільно-культурні процеси у краї. Особливу увагу приділено міжнародній діяльності організації, її відносинам із польськими товариствами Галичини, які намагалися відстоювати інтереси учителів краю. Основна мета статті – аналіз діяльності товариства у перші роки його існування у контексті суспільно-політичних процесів в регіоні. Методологічну основу розвідки становлять принципи історизму, системності та об'єктивності в підході до висвітлення подій минулого на основі комплексного вивчення джерел та наукової літератури. При вирішенні поставлених завдань використано загальнонаукові (систематизації, типологізації) та спеціально-історичні (проблемно-хронологічний, історично-порівняльний, критично-аналітичний, біографічний) методи.

Ключові слова: товариство, учитель, Галичина, освіта.

13 липня 1905 р. Міністерство внутрішніх справ Австро-Угорської імперії затвердило Статут українського національно-культурного товариства “Взаїмна поміч галицьких та буковинських вчителів” – провідної організації українських педагогів Західної України у першій половині XX ст. Подія стала можливою незважаючи на те, що “Галицьке намісництво робило великі перепони в затвердженні Статуту нового товариства, бо вважало професійну організацію народного вчителства небажаним політичним чинником, що міг колись захитати політичним спокоєм цілого краю...” [1, с. 35]. Згідно з основоположним документом, основна мета діяльності товариства полягала у згуртуванні учительства Галичини і Буковини для “забезпечення собі і своїм сім'ям” моральної та матеріальної допомоги. Також розроблено систему заходів для створення економічного підґрунтя новоствореної організації [2, с. 1].